

ПРЯМУХИНА Наталья Валентиновна - доктор экономических наук, профессор, академик УГА, заведующий кафедрой экономики, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, 877muha@gmail.com).

МОКРИЙ Ольга Геннадьевна - аспирантка кафедры менеджмента и бизнес-администрирования, Черкасский государственный технологический университет (37733, Полтавская обл., Оржицкий р-н, с. Золотухи, ул. Широкая, 23, olhamokrii@gmail.com).

УДК: 630.9.338.432 (477)

DOI: 10.37128/2411-4413-2019-6-2

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ТА
ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ ©**

ПРОНЬКО Л.М.,
*кандидат економічних наук, доцент
кафедри адміністративного менеджменту
та альтернативних джерел енергії
Вінницького національного
аграрного університету
(м. Вінниця)*

БРАННІЦЬКИЙ Ю.Ю.,
*директор Уладово-Люлинецької
дослідно-селекційної станції
ІБКЦБ НААНУ
(с. Уладівське, Вінницької обл.)*

БУЗИННИЙ М.В.,
*кандидат сільськогосподарських наук
директор Білоцерківської
дослідної селекційної
станції ІБКЦБ НААН України
(с. Мала Вільшанка Київської обл.)*

У статті розглядаються актуальні питання щодо перспектив розвитку енергозабезпеченості та енергоефективності сільськогосподарського виробництва. Досліджено, що необхідною умовою розвитку сільськогосподарського виробництва є оптимально визначені обсяги наявних енергетичних ресурсів. Автор акцентує увагу на тому, що важливим є активізація державного курсу на енергоефективність в Україні, що сприятиме зниженню енергоємності ВВП на 20 % до кінця 2020 року, а потенціал підвищення енергоефективності сприятиме розвитку новітніх технологій у сфері енергозбереження.

Обґрунтовано, що досягнення високих результатів залежить від скоординованих зусиль органів державної влади, бізнесу та суспільства, а перешкоди на шляху до реалізації енергоефективних програм виникають через брак знань, ресурсів та фінансування. Автором доведено, що в майбутньому, основний прибуток буде генеруватися саме в сфері ресурсоефективного виробництва і переробки продукції сільського господарства.

Ключові слова: виробничі ресурси, енергетичні ресурси, енергозабезпеченість, енергоефективність, ресурсоефективність, енергонезалежність тощо.

Табл. 1. Рис.2. Літ. 12.

**PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF ENERGY SECURITY AND ENERGY
EFFICIENCY OF AGRICULTURAL PRODUCTION IN UKRAINE**

PRONKO Lyudmila,
*PhD, associate professor,
Department of administrative management and alternative energy sources,
Vinnitsa National Agrarian University
(Vinnitsa)*

BRANITSKYI Yuriy,
*Director of the Vladivo-Lyulinets Research
 and Breeding Station of the IBKICB NAANU
 (Vinnytsia region, Vladovske village)*

BUZYNNYI Mykola,
*PhD, associate professor,
 Director of the Belotserkovsky Experimental
 Breeding Station of the IBCCC
 of the National Academy of Sciences of Ukraine
 (Kyiv region, Mala Vilshanka village)*

In the article, pressing issues are examined in relation to the prospects of energy saving and energy efficiency of agricultural production. Investigational, that the necessary condition for the development of agricultural production are optimally certain volumes of current power resources. An author focuses on energy efficiency in Ukraine, which will help reduce the power-hungriness of GDP by 20 oh end of 2020, and the potential for energy efficiency increase will help to develop the latest technologies in the field of energy savings.

Reasonably, the achievement of high results depends on the coordinated efforts of public, business and community authorities, and the obstacles to a realization of the energyeffective programs arise up through a shortage of knowledge, resources and financing. It is well-proven that the basic income in the future will be generated precisely in the field of resource-efficient production and processing of products in rural areas.

Key words: production resources, energy resources, energy saving, energy efficiency, resource efficiency, energy independence, etc.

Tabl.: 1. Fig.: 2. Lit.: 12.

ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЭНЕРГООБЕСПЕЧЕННОСТИ И ЭНЕРГОЭФФЕКТИВНОСТИ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА В УКРАИНЕ

ПРОНЬКО Людмила Николаевна,
*кандидат экономических наук,
 доцент кафедры административного менеджмента
 и альтернативных источников энергии,
 Винницкий национальный аграрный университет
 (г. Винница)*

БРАНИЦКИЙ Юрий Юрьевич,
*директор Уладово-Люлинецкой
 опытно-селекционной станции ИБКИЦБ УААН
 (Винницкая обл., с. Уладовское)*

БУЗЫННЫЙ Николай Владимирович, кандидат сельскохозяйственных наук,
*директор Белоцерковского исследовательской
 селекционной станции ИБКЦБ НААН Украины
 (Киевская обл., с. Малая Ольшанка)*

В статье рассматриваются актуальные вопросы перспектив развития энергообеспеченности и энергоэффективности сельскохозяйственного производства. Доказано, что необходимым условием развития сельскохозяйственного производства является оптимальные объемы собственных энергетических ресурсов. Автор акцентирует внимание на том, что важным является активизация государственного курса на энергоэффективность в Украине, что будет способствовать снижению энергоемкости ВВП на 20 % к концу 2020 года, а потенциал повышения энергоэффективности будет способствовать развитию украинских технологий в сфере энергосбережения.

Обосновано, что успех зависит от скоординированных усилий органов государственной власти, бизнеса и общества, а препятствия на пути к получению инвестиций на энергоэффективные программы и оборудование возникают из-за недостатка знаний, ресурсов и

финансирования. Автором доказано, что ближайшем будущем, основная прибыль будет генерироваться именно в сфере ресурсоэффективного производства и переработки продукции сельского хозяйства.

Ключевые слова: производственные ресурсы, энергетические ресурсы, энергообеспеченность, энергоэффективность, ресурсоэффективность, энергонезависимость т. п.

Табл.: 1. Рис.: 2. Лит.: 12.

Постановка проблеми. Україна є однією з енергозалежних країн, оскільки в загальному підсумку споживає імпортованих ресурсів більше як 60-70 %. Такий показник є результатом неефективного використання наявних власних ресурсів, що, відповідно, негативно впливає на рівень національної безпеки нашої країни.

Проблема енергозбереження змушує багатьох науковців більш ґрунтовно працювати над вирішенням питання щодо створення механізму енергозбереження, який сприяв би ресурсоефективному виробництву як в окремих підприємствах, так і для посилення енергетичної безпеки держави.

Найбільш ґрунтовно зі сторони держави проблеми щодо зниження енерговитрат і енергомосткості сільського господарства розглядалися в Стратегії енергозбереження в Україні [1].

Але, на жаль, нормативно-правові та законодавчі методи стимулювання енергозбереження є недосконалими і потребують опрацювання. Існує ряд наукових пропозицій щодо напрямів енергоощадного та енергоефективного сільськогосподарського виробництва, але досі залишається невирішеним питання щодо підвищення рівня енергонезалежності як аграрних підприємств так і країни в цілому [2]. Тому необхідним є здійснення аналізу стану наявних енергетичних ресурсів підприємств, дослідження обсягу їх споживання та перспективи збільшення в структурі власних традиційних і відновлювальних джерел енергії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні засади енергозабезпечення, виробництва, ефективного та раціонального використання енергоресурсів досліджували у своїх працях такі вітчизняні і зарубіжні вчені, як О. Гауфе, Г. Гелетуха, С. Денисюк [2;8;9;10], Г. Калетнік [4], О. Кириленко [8;9;10], О. Коцар [2], Х. Лінс, М. Мхітарян, Б. Стогній [8;9;10], Ю. Чернецька [2], О. Шевченко [12], А. Шевцов [7], Х. Штрубенхофф, Г. Штробель та інші.

Проте досі залишається актуальним питання щодо підвищення рівня енергоефективності сільськогосподарського виробництва.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування перспектив підвищення рівня енергоефективності сільськогосподарського виробництва в Україні.

Виклад основного матеріалу. Ефективний розвиток суспільного виробництва значно залежить від рівня його енергозабезпеченості, так як, саме за допомогою енергетики створюються енергетичні ресурси, що сприяють функціонуванню всього виробничого процесу сучасної економіки та є важливим фактором розвитку і розміщення суспільного виробництва [8; 9].

Процес використання енергії для виробництва продукції, надання послуг, виконання робіт, задоволення потреб підприємств і населення та одержання економічного ефекту називається енергоспоживанням [7]. За допомогою енергоспоживання відбувається процес перетворення наявних виробничих ресурсів (матеріальних, фінансових, трудових тощо), в тому числі і енергетичних, на продукцію.

Сукупність затрачених виробничих ресурсів при створенні продукції формують її собівартість, яка, в свою чергу, є визначальним фактором формування ціни та рівня конкурентоспроможності. Сьогодні переважаючими витратами в структурі собівартості є: витрати на придбання паливо-мастильних матеріалів, мінеральні добрива, корми, заробітну плату, ремонт та обслуговування техніки тощо. Зростання витрат призводить до збільшення собівартості та зменшення рівня прибутковості.

Так, структура собівартості виконаних механізованих робіт у Білоцерківській дослідній селекційній станції Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН України на кінець 2016 року характеризується значною часткою витрат на паливо-мастильні матеріали – 40,2 %, що на 6,5 в.п. перевищує дані 2012 року (табл. 1).

Питома вага оплати праці зросла майже на 3 в.п. і дорівнювала 21,4 % у 2016 році.

Зміна частки витрат на паливо-мастильні матеріали та оплати праці обумовлена, в першу чергу, підвищенням мінімального розміру заробітної плати та цін на нафтопродукти.

Таблиця 1

Динаміка структури собівартості механізованих робіт у Білоцерківській дослідній селекційній станції Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН України у 2012-2016 рр., %

Статті витрат	Роки					2016 р. до 2012, в. п.
	2012	2013	2014	2015	2016	
Витрати на пально-мастильні матеріали	33,7	34,4	34,9	35,5	40,2	6,5
Заробітна плата	18,6	19,0	19,1	19,8	21,4	2,8
Амортизація	21,7	20,8	20,1	20,4	16,4	-5,3
Витрати на ремонт і технічне обслуговування	17,5	18,1	17,2	16,8	16,0	-1,5
Інші витрати	8,5	7,7	8,7	7,5	6,0	-2,5
Разом	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	х

Джерело: звітність підприємства, власні розрахунки.

У результаті зростання обсягу зазначених витрат, частка амортизаційних витрат та витрат, пов'язаних з ремонтом та обслуговуванням техніки, зменшилась на 5,3 та 1,5 % відповідно і становила 16,4 та 16,0 %.

Отже, енергетична ефективність механізованих робіт визначає ефективність загальних енерговитрат на підприємстві, формує енергомісткість рослинницької продукції і, відповідно, – рівень її конкурентоспроможності [10].

Структуру собівартості механізованих робіт у Білоцерківській дослідній селекційній станції Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН України в 2016 році наведено на рис. 1.

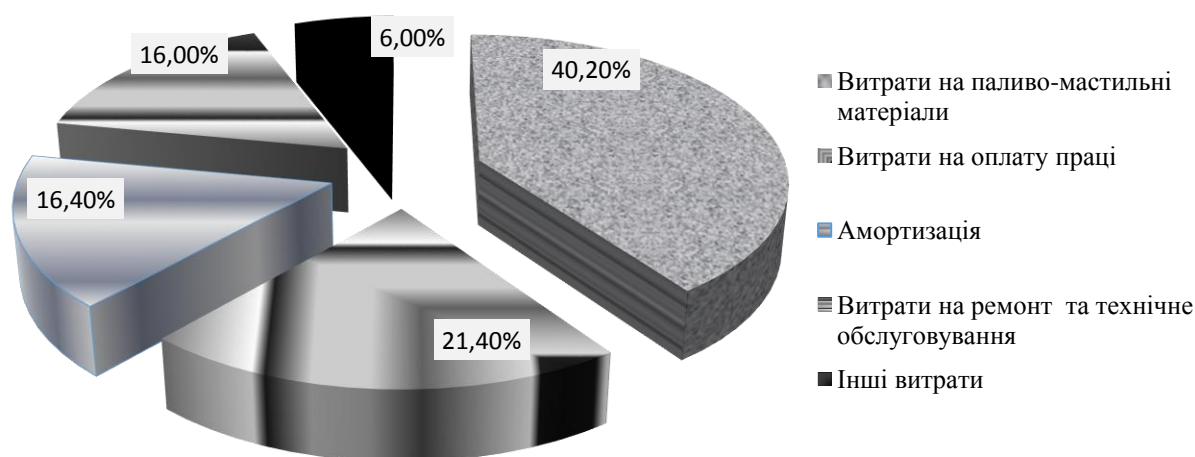

Рис. 1. Структура собівартості механізованих робіт у Білоцерківській дослідній селекційній станції Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН України (2016 р.)

Джерело: звітність підприємства, власні розрахунки.

Таким чином, можемо визначити основні фактори, які спричиняють високу енергоємність сільськогосподарського виробництва:

- неефективне й марнотратне споживання ПЕР, зокрема, внаслідок недотримання чинних вимог щодо технологій та обладнання;
- застарілість основних фондів і комунікацій та незадовільні темпи їх оновлення;
- значні втрати енергоресурсів, передусім природного газу, теплової та електроенергії під час їх транспортування, зберігання й розподілу;
- низький рівень впровадження енергоефективних технологій та обладнання (впровадження нових технологічних процесів);
- суттєве технологічне відставання українського виробництва і від рівня розвинених країн;
- недостатнє використання промислового перероблення відходів, зокрема твердих побутових [8;9;10].

Починаючи з 2016 року, в Білоцерківській дослідній селекційній станції Інституту біоенергетичних культур і цукрових буряків НААН України значна увага стала приділятися скороченню витрат на пальне за рахунок застосування комплексу заходів, спрямованих на енергоощадне використання техніки. Основними з яких є:

- оновлення машинно-тракторного парку підприємств новими, енергоощадними тракторами;
- оптимальне агрегування тракторів з сільськогосподарськими машинами, що дозволяє забезпечити повніше використання потужності двигунів, зокрема на боронуванні, коткуванні ґрунту);
- підтримання працездатного технічного стану тракторного парку, зокрема, вчасне регулювання паливної апаратури, за рахунок чого спостерігається економія пального;
- використання комбінованих агрегатів, які дозволяють виконувати декілька агротехнічних операцій за один прохід тощо.

Зрозуміло, що такі кардинальні зміни потребують інвестування та державної підтримки. Починаючи з 2006 року Уряд розробив уже низку положень та проектів щодо орієнтації України на енергонезалежність та енергоощадність [2].

Активізація державного курсу на енергоефективність в Україні зумовлена такими факторами, як:

- перспектива подальшого зростання внутрішніх цін на енергоносії;
- необхідність підвищення конкурентоспроможності української економіки в умовах зростання тарифів та триваюче зростання в ціні кінцевої продукції частки витрат на придбання енергії;
- зростання тарифів є потужним дестабілізуючим впливом на соціально-політичну сферу, а зниження енергоспоживання за рахунок енергозбереження може розглядатися як фактор, що компенсує зростання ціни на енергоресурси;
- загроза критичного впливу дефіциту енергоресурсів, для подолання якої одним із найбільш пріоритетних та дієвих механізмів є підвищення енергоефективності;
- Україна виступає як привабливий ринок збуту технологій та обладнання у сфері енергозбереження та підвищення енергоефективності (ринок енергозберігаючих технологій у світі вже склався) [5, с.45].

Отже, виходячи із вище зазначеного, можна стверджувати, що нашій країні варто звернути увагу на підвищення рівня енергетичної незалежності, що позитивно відобразиться на показниках ресурсо- та енергоефективності.

Наведемо деякі аналітичні розрахунки. У 2016-2017 маркетингових роках Україна експортувала 43,4 млн. т зерна на суму 8,7 млрд дол. США. Якщо частину експортованого зерна (наприклад – 10 млн. т кукурудзи) використати на виробництво біоетанолу, то матимемо наступні результати:

- біоетанолу 42 млрд. л, замінить 26,0 млрд. л бензину (26 млрд. дол. США);
- створить додаткових 5 робочих місць у розрахунку на 1 Мвт встановленої потужності;
- матимемо 4 млн.т зернової барди, яку можна використати як корм для тварин (615,4 млн. дол. США).

Використання дешевих кормів дасть можливість збільшити обсяги поголів'я в галузі тваринництва та створити додаткові робочі місця для сільського населення.

Відходи тваринницької галузі (гній великої рогатої худоби (ВРХ), свиней, курячий послід) можна використати для отримання біогазу, що дасть можливість економії природного газу (1,7 м³ біоетанолу заміщує 1 м³ природного газу, тобто 890 млн м³ біогазу, що дорівнює 534 млн м³ природного газу). Одержаний біогаз можна використати на внутрішні потреби (обігрів ферм, адміністративних будівель, а також реалізувати приватному сектору).

Відходи від виробництва біогазу, тобто біогумус – близько 6 млн. т, можна використати як органічне добриво для вирощування продукції рослинництва (рис. 2).

Таким чином, маємо замкнутий цикл виробництва, що сприятиме зниженню енергомискості та підвищенню рівня енергоефективності сільськогосподарського виробництва. Такий напрям енергетичної незалежності має стати, в першу чергу, пріоритетним напрямом державної політики нашої країни.

Згідно з Енергетичною стратегією України до 2030 року (Стратегія), яку вперше розроблено в 2006 році, фактор енергозбереження було названо одним із визначальних для ефективного функціонування національної економіки.

Основними цілями державної політики у сфері енергозбереження є: зниження енергоемності ВВП на 20 % до кінця 2020 року шляхом впровадження обліку споживання енергоресурсів (енергії та палива), переходу до використання енергоефективних технологій та обладнання, зокрема через механізм залучення ЕСКО, реалізації проектів з використанням НВДЕ; забезпечення максимально широкої диверсифікації шляхів та джерел постачання первинних енергоресурсів, зокрема нафти, природного газу, вугілля, ядерного палива, нарощування видобутку вітчизняних енергоносіїв,

запровадження прозорих конкурентних правил розробки та використання родовищ енергоносіїв; повна реформа системи ціно- та тарифоутворення на енергію та паливо, зокрема перегляд механізму формування балансу енергоресурсів, відмова від перехресного субсидування та державного дотування; залучення іноземних інвестицій в енергетичний сектор України тощо [2,с.37]. Значна частина заходів активно реалізується протягом останніх двох років.

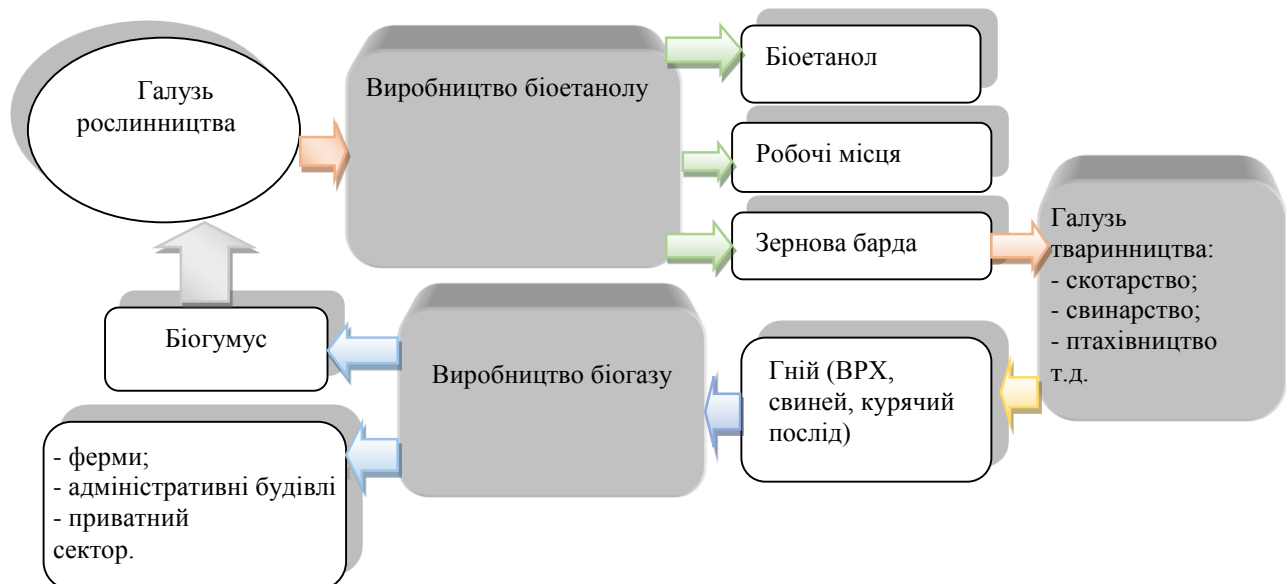

Рис. 2. Схема енергетичної незалежності суб'єкта господарської діяльності.
 Джерело: власна розробка автора.

Важливо підкреслити, що потенціал підвищення енергоефективності необхідно розглядати як перспективний ринок збуту, який сприятиме розвитку українських технологій у сфері енергозбереження та енергоефективності, оскільки, наявність суттєвого потенціалу енергозбереження в українській економіці – шанс для модернізаційного та інноваційного розвитку [2,с.38].

При цьому дуже важливо не допустити проникнення на український ринок закордонних застарілих технологій енергозбереження, при якому Україна буде виступати лише у ролі споживача. Також доцільно виключити ситуації, коли на національному ринку енергозберігаючого обладнання вигідним є не впровадження нових інноваційних технологій, а перенесення вже існуючих [2,с.78].

Варто ще зазначити, що ефективне використання енергії можливе при застосуванні найкращих технологій та обладнання.

На даний час, усі виробники сільськогосподарської продукції розуміють необхідність застосування кардинально нових підходів щодо організації виробництва [11]. Надалі необхідність якісно модернізувати виробництво буде тільки рости, тому сучасний розвиток сільського господарства орієнтуватиметься лише на раціональне використання енергетичних, водних та інших природних ресурсів.

Одним із нових підходів виробництва є «Зелений» підхід, перевагами якого є: зменшення рівня негативного впливу на навколишнє середовище; збільшення прибутковості сільськогосподарського бізнесу, що, відповідно, сприятиме розвитку сільської місцевості і територіальних громад [6].

Важливим завданням сучасного сільського господарства є збільшення обсягів необхідних продуктів харчування при зменшенні ресурсів. Для агровиробників це означає – оптимізація виробничих процесів на всіх етапах створення продукції. Наведемо приклад пріоритетних напрямів розвитку:

Напрямок 1. Чітке співставлення та розподіл позицій між збільшенням попиту на продукцію аграрного сектору економіки і одночасним зменшенням площ, придатних для ведення сільського господарства. Видання The Economist, проаналізувало, що протягом наступних 40 років людству доведеться збільшити обсяг виробництва та споживання їжі, ніж за попередні 10 000 років [7]. Оскільки, збільшення попиту на продукцію та підвищення рівня добробуту населення країн, що розвиваються свідчить про те, що в найближчий час людство зіткнеться з нестачею земель сільськогосподарського призначення.

Напрямок 2. Підвищення попиту на органічну продукцію. Сільськогосподарська продукція має бути не шкідливою для життєдіяльності людини та навколишнього середовища [12]. Отже, товаровиробники повинні перейти на ресурсоефективне виробництво, використовуючи альтернативні джерела енергії, добрива, які не забруднюють ґрунт тощо.

Напрямок 3. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. Рівень конкурентоспроможності залежить від зміни ціни та собівартості виробленої продукції. Отже, виробники мають забезпечити оптимізацію виробництва в напрямку зниження собівартості продукції при ефективному використанні ресурсів. І чим швидше підприємства перейдуть на такий напрям розвитку, тим більш конкурентоспроможними вони будуть на глобальному ринку.

Описані напрями дадуть можливість аграріям швидшими темпами оптимізувати виробництво і збільшити прибуток.

Зрозуміло, що найбільш ефективним є – «озеленення» (greening) елементів, що формують вартість сільськогосподарської продукції.

На даний час існують різні методи «озеленення», наприклад, сертифікація Fair Trade або перехід до виробництва органічної продукції [11].

Але, при застосуванні комплексної оптимізації виробництва, найбільш раціональним є використання стандартів розробленої ООН ЮНІДО і ЮНЕП програми ресурсоефективного і чистого виробництва (РЕЧП) («Resource efficiency and clear production» (RECP)).

За допомогою методів РЕЧП можна виявити і реалізувати на етапах виробництва і переробки продукції додатковий економічний ефект, що сприятиме зменшенню ризиків для людей і навколишнього середовища.

Всі запропоновані методи ґрунтуються на системі чіткого обліку енергетичних і матеріальних потоків, що дає можливість збільшити ККД та прибутковість виробництва.

Серед запропонованих методів РЕЧП виділяють:

- Економне господарювання (Good Housekeeping);
- Заміна вихідних матеріалів;
- Покращення виробничого контролю;
- Модифікація / заміна обладнання;
- Удосконалення технологій;
- Переробка / повторне використання відходів;
- Використання корисних властивостей побічних продуктів виробництва (наприклад, виробництво біогазу в тваринництві).

Таким чином, РЕЧП є однією з гнучких систем правил, яка швидко змінюється і адаптується під вимоги сучасного сільськогосподарського виробництва. Зрозуміло, що в близькому майбутньому, основний прибуток буде генеруватися саме в сфері ресурсоефективного виробництва і переробки продукції сільського господарства.

Висновки. Отже, підвищення енергоефективності є непростим завданням. Успіх залежить від скоординованих зусиль органів державної влади, бізнесу та суспільства, а перешкоди на шляху до отримання інвестицій для впровадження енергоефективних програм та придбання обладнання виникають через брак знань, ресурсів та фінансування.

Тому, аграрним підприємствам варто вже сьогодні звернути увагу саме на енергоощадне виробництво, використовуючи державну підтримку, застосувати запропонований напрям енергозбереження РЕЧП («Resource efficiency and clear production» (RECP)), що дасть можливість підвищити рівень енергоефективності, сприятиме оптимізації виробництва та збільшенню прибутку.

Список використаних джерел

1. Енергетична стратегія України на період до 2030 року / розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 1071. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/nrsearch>
2. Енергетична ефективність України. Кращі проектні ідеї [електронний ресурс]: Проект «Професіоналізація та стабілізація енергетичного менеджменту в Україні» / Уклад.: С.П. Денисюк, О.В. Коцар, Ю.В. Чернецька. – К.: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2016. – 79 с.
3. Інформаційна довідка про основні показники розвитку галузей паливно-енергетичного комплексу України // www.mre.gov.ua. - 17.01.2008
4. Калетнік Г.М. Енергозабезпечення України та можливості задіяння потенційних джерел відновлювальної енергії / Г.М. Калетнік. // Вісник аграрної науки. – 2008. – С. 52-55.
5. Національний план дій з енергоефективності на період до 2020 року / розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 листопада 2015р. №1228-р. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/nrsearch>
6. Офіційний сайт Національної Академії Наук України [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nas.gov.ua/>.
7. Перспективи енергозабезпечення України в контексті світових тенденцій: монографія / за заг. науковою ред. А.Шевцова. – Д.: РФ НІСД, 2008. – 208 с.

8. Стогній Б.С., Кириленко О.В., Денисюк С.П. Інтелектуалізація енергетики. Пріоритетний напрям розвитку енергетичного сектора України // *Енергосбереження*. – 2012. – № 10 (156). – С. 27–29.
9. Стогній Б.С., Кириленко О.В., Праховник А.В., Денисюк С.П., Буцьо З.Ю. – Національні пріоритети енергоефективності 2010. – К.: Текст, 2010. – 580 с.
10. Стогній Б.С., Кириленко О.В., Праховник А.В., Денисюк С.П. та ін. Основні параметри енергорезабезпечення національної економіки на період до 2020 року. – К.: вид. ін-ту електродинаміки НАН України, 2011. – 275 с.
11. Український аграрний сектор: тенденції та альтернативи розвитку [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe
12. Шевченко О. Оцінка вразливості до зміни клімату: Україна. – Кліматичний форум східного партнерства та робоча група громадських організацій зі зміни клімату, 2014. – 62 с.

References

1. Enerhetychna stratehiya Ukrayiny na period do 2030 roku: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 24 lyupnya 2013 r. № 1071 [Energy strategy of Ukraine for the period up to 2030: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2013, July 24). www.kmu.gov.ua. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npasearch> [in Ukrainian].
2. Denysyuk S.P., Kotsar O.V. & Chernetska Yu.V. (2016) Enerhetychna efektyvnist Ukrayiny. Krashchi proektni ideyi [*Proekt «Profesionalizatsiya ta stabilizatsiya enerhetychnoho menedzhmentu v Ukrayini»*]. Kiev: KPI im. Ihorya Sikorskoho [in Ukrainian].
3. Informatsiyna dovidka pro osnovni pokaznyky rozvytku haluzey palyvno-enerhetychnoho kompleksu Ukrayiny vid 17 sichnya 2008 r. [Information on the main indicators of development of branches of the fuel and energy complex of Ukraine] (2008, January 17). www.mpe.gov.ua. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npasearch> [in Ukrainian].
4. Kaletnik H.M. (2008) *Enerhozabezpechennya Ukrayiny ta mozhlyvosti zadiyannya potentsiynykh dzherel vidnovlyuvalnoyi enerhiyi* [Energy supply of Ukraine and the potential for the use of potential sources of renewable energy]. *Visnyk ahranoyi nauky – The Bulletin of Agrarian Science*, 52-55 [in Ukrainian].
5. Natsionalnyy plan diy z enerhoefektyvnosti na period do 2020 roku.–Rozporyadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 25 lystopada 2015 r. №1228-r. [The National Energy Efficiency Action Plan for the period up to 2020: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (2015, November 25). www.kmu.gov.ua. Retrieved from: <https://www.kmu.gov.ua/npasearch> [in Ukrainian].
6. Ofitsiynyy sayt Natsionalnoyi Akademiyi Nauk Ukrayiny [Official site of the National Academy of Sciences of Ukraine]. www.nas.gov.ua. Retrieved from: <http://www.nas.gov.ua/> [in Ukrainian].
7. Shevtsov A. (2008) *Perspektyvy enerhozabezpechennya Ukrayiny v konteksti svitovykh tendentsiy* [Prospects of energy supply of Ukraine in the context of world trends]. - D.: RF NISD [in Ukrainian].
8. Stohniy B.S., Kyrylenko O.V., et.al. (2012) *Intelektualizatsiya enerhetyky. Priorytetnyy napryam rozvytku enerhetychnoho sektora Ukrayiny* [Intellectualization of energy. Priority direction of development of the energy sector of Ukraine]. *Enerhosberezhenye – Energy saving*, 10 (156), 27–29 [in Ukrainian].
9. Stohniy B.S., Kyrylenko O.V., Prakhovnyk A.V., Denysyuk S.P. & Butso Z.Yu. (2010). *Natsionalni priorytety enerhoefektyvnosti 2010* [National Priorities for Energy Efficiency 2010]. Kiev: Tekst [in Ukrainian].
10. Stohniy B.S., Kyrylenko O.V., Prakhovnyk A.V. & Denysyuk S.P. (2011). *Osnovni parametry enerhorzabezpechennya natsionalnoyi ekonomiky na period do 2020 roku. [The main parameters of energy supply of the national economy for the period up to 2020.]* – Kiev: In-tu elektrodynamiky NAN Ukrayiny [in Ukrainian].
11. Ukrayinskyy ahrarnyy sektor: tendentsiyi ta alternatyvy rozvytku. [Ukrainian Agrarian Sector: Trends and Alternatives for Development]. (n.d). [irbis-nbuv.gov.ua](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe) Retrieved from: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe [in Ukrainian].
12. Shevchenko O. (2014). *Otsinka vrazlyvosti do zminy klimatu: Ukrayina. – Klimatychnyy forum skhidnoho partnerstva ta Robocha hrupa hromadskykh orhanizatsiy zi zminy klimatu* [Assessment of vulnerability to climate change: Ukraine. - Eastern Partnership Climatic Forum and NGO Working Group on Climate Change]. Kyiv [in Ukrainian].

Інформація про автора

ПРОНЬКО Людмила Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри адміністративного менеджменту та альтернативних джерел енергії, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: pronkoL@ukr.net).

БРАНЦЬКИЙ Юрій Юрійович - директор Уладово-Люлинецької дослідно-селекційної станції ІБКЦБ НААНУ (22422, Вінницька обл., Калинівський р-н, с. Уладівське, вул. Семполовського, 15, E-mail: selekstanciya@gmail.com)

БУЗИННИЙ Микола Володимирович – кандидат сільськогосподарських наук, директор Білоцерківської дослідної селекційної станції ІБКЦБ НААН України (09175, Київська обл., Білоцерківський район, с. Мала Вільшанка, вул. Центральна, 1 E-mail: bcdss1893@gmail.com)

PRONKO Lyudmila - PhD, associate professo, Department of administrative management and alternative energy sources, Vinnitsa National Agrarian University (21008, Vinnitsa, 3, Soniachna str., e-mail: pronkoL@ukr.net).

BRANITSKYI Yuriy - Director of the Vladivo-Lyulinets Research and Breeding Station of the IBKICB NAANU (22422, Vinnytsia region, Kalynivskiyi district, Vladovske village, Sempolovsky St., 15, E-mail: selekstanciya@gmail.com)

BUZYNNYI Mykola - PhD, associate professor, Director of the Belotserkovsky Experimental Breeding Station of the IBCCC of the National Academy of Sciences of Ukraine (09175, Kyiv region, Bilotserkivskiyi district, Mala Vilshanka village, 1 Centralna str., 1, Email: bcdss1893@gmail.com)

ПРОНЬКО Людмила Николаевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры административного менеджмента и альтернативных источников энергии, Винницкий национальный аграрный университет (21008, г. Винница, ул. Солнечная, 3, e-mail: pronkoL@ukr.net).

БРАНИЦКИЙ Юрий Юрьевич - директор Уладово-Люлинецької опыттно-селекционной станции ИБКИЦБ УААН (22422, Винницкая обл., Калиновский р-н, с. Уладовское, ул. Семполовського, 15, E-mail: selekstanciya@gmail.com)

БУЗЫННИЙ Николай Владимирович – кандидат сельскохозяйственных наук, директор Белоцерковского исследовательской селекционной станции ИБКЦБ НААН Украины (09175, Киевская обл., Белоцерковский район, с. Малая Ольшанка, ул. Центральная, 1, E-mail: bcdss1893@gmail.com)

УДК: 330.341:33.112.1:330.554.2

DOI: 10.37128/2411-4413-2019-6-3

**ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ
ЧИННИКІВ НА ФОРМУВАННЯ
СПОЖИВЧОГО ПОПИТУ[©]**

БРОЯКА А.А.,
*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки,
Вінницький національний
аграрний університет
(м. Вінниця)*

Стаття присвячена дослідженню сучасних підходів до формування споживчого попиту. Здійснено класифікацію видів різноманітних чинників, що впливають на поведінку споживача і прийняття ним рішення про закупівлю товару чи послуги, на основі чого виділено види споживання. Враховуючи вступ в епоху консюмеризму, приділено увагу дії мережевих ефектів, зокрема ефекту наслідування та ефекту сноба. Розглянуто їхній вплив на споживача з погляду економічної теорії та проілюстровано результат їхньої дії на споживчий попит за допомогою графічних моделей. Здійснено аналіз особливостей споживання в Україні в сучасних умовах, які зумовлені диференціацією життєвого рівня населення. Досліджено динаміку зміни обсягів та структури доходів і витрат українців. Виявлено падіння купівельної спроможності та збільшення ознак